

**ГЕНЕРАЛЬНА ПРОКУРАТУРА УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПРОКУРАТУРИ УКРАЇНИ**

СВЯТОШНЮК Арина Леонідівна

УДК 347.441.8(477+061.1ЄС)043.3

**ІНСТИТУТ РОЗІРВАННЯ ПОРУШЕНОГО ДОГОВОРУ
У ЦИВІЛЬНОМУ ПРАВІ УКРАЇНИ ТА КРАЇН ЄВРОПЕЙСЬКОГО
СОЮЗУ (ПОРІВНЯЛЬНО-ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ)**

12.00.03 – цивільне право і цивільний процес; сімейне право;
міжнародне приватне право

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук

Київ – 2015

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Одеському національному університеті імені І. І. Мечникова Міністерства освіти і науки України.

- Науковий керівник:** доктор юридичних наук, професор,
Заслужений юрист України
КАНЗАФАРОВА Ілона Станіславівна,
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова,
в.о. завідувача кафедри цивільно-правових дисциплін
- Офіційні опоненти:** доктор юридичних наук, доцент
ДІКОВСЬКА Ірина Андріївна,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
, професор кафедри цивільного права
- кандидат юридичних наук
МОРОЗОВА Стелла Євгенівна,
Вищий спеціалізований суд України, начальник відділу
забезпечення діяльності заступника Голови та секретаря
судової палати Вищого спеціалізованого суду України з
розгляду цивільних і кримінальних справ

Захист відбудеться «3» грудня 2015 р. о 12годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.730.02 Національної академії прокуратури України за адресою: 04050, м. Київ, вул. Мельникова, 81-б.

З дисертацією можна ознайомитись у науковій бібліотеці Національної академії прокуратури України за адресою: 04050, м. Київ, вул. Мельникова, 81-б.

Автореферат розісланий « 2 » листопада 2015 р.

**Учений секретар
спеціалізованої вченої ради**

О.В. Київець

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. В останні роки все більше уваги в юридичній літературі приділяється проблемам правового регулювання договірних відносин, що є цілком виправданим, оскільки саме договір є ефективним правовим засобом узгодження інтересів учасників цивільного обороту.

Як правило, укладений договір має припинитись його належним виконанням. Проте на практиці часто мають місце обставини, які викликають необхідність коригування умов існуючого договору або взагалі дострокового його розірвання. Як наслідок – велика кількість договорів не виконуються або виконуються неналежним чином, що, у свою чергу спричиняє необхідність звернення потерпілої сторони договору до суду за захистом своїх прав та законних інтересів.

Незважаючи на те, що після прийняття і введення в дію Цивільного кодексу 2003 р. правове регулювання договірних відносин в цілому і розірвання порушеного договору зокрема в Україні піднялось на якісно новий рівень, його не можна визнати таким, що повністю відповідає потребам сучасного цивільного обороту. Про це свідчать проблеми, які виникають у разі порушення договорів і застосування правових наслідків їх порушення.

У зв'язку з цим досвід правового регулювання відповідних відносин у країнах Європейського Союзу (Німеччині, Франції, Італії, Іспанії, Чеській Республіці, Великій Британії) є вельми корисним, оскільки законодавство і судова практика зазначених країн містять положення, які можуть бути використані для вирішення проблем правового регулювання розірвання порушеного договору, що мають місце в Україні.

Протягом останнього десятиліття в Україні було здійснено низку наукових досліджень, автори яких, поряд з розглядом загальних питань правового регулювання договірних відносин, торкалися і проблем, пов'язаних із розірванням договорів. Зокрема це праці таких вчених, як С.М. Бервено, Т.В.

Боднар, С. О. Бородовський, С. О. Погрібний та ін. Проте порівняльно-правові дослідження інституту розірвання порушеного договору у цивільному праві України та країн Європейського Союзу не здійснювались. Хоча, враховуючи необхідність гармонізації цивільного законодавства України з відповідними нормами правових актів Європейського Союзу (з огляду на євроінтеграційні прагнення України), нагальна потреба у такому дослідженні існує.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Дисертація є частиною наукових досліджень Одеського національного університету імені І.І. Мечникова як пріоритетний напрям наукових досліджень і відповідає тематиці наукових досліджень кафедри цивільно-правових дисциплін економіко-правового факультету, що здійснювались в рамках наукових тем: «Майнові та немайнові права особи в умовах побудови правової держави в Україні: проблеми набуття, здійснення та захисту» (

державний реєстраційний номер 0108U003958) та «Приватноправове регулювання суспільних відносин: традиції, сучасність, перспективи» (державний реєстраційний номер 0113U002740).

Тему дисертації затверджено рішенням Вченої ради Одеського національного університету імені І. І. Мечникова (протокол № 4 від 24 грудня 2013 р.).

Метою дослідження є вдосконалення цивілістичної концепції інституту розірвання порушеного договору на основі вивчення відповідних доктринальних та законодавчих положень цивільного права України та країн Європейського Союзу (Німеччини, Франції, Італії, Іспанії, Чеської Республіки, Великої Британії).

Для досягнення зазначеної мети були поставлені такі завдання:

- з'ясувати основні етапи становлення та розвитку інституту розірвання порушеного договору у цивільному праві України та країн Європейського Союзу (Німеччини, Франції, Італії, Іспанії, Чеської Республіки, Великої Британії) в історичній ретроспективі;

- виявити специфіку доктринальних та законодавчих підходів до розуміння договору та його порушення у цивільному праві України та країн Європейського Союзу (Німеччини, Франції, Італії, Іспанії, Чеської Республіки, Великої Британії);

- визначити поняття та правову природу розірвання порушеного договору у цивільному праві України та країн Європейського Союзу (Німеччини, Франції, Італії, Іспанії, Чеської Республіки, Великої Британії);

- виявити особливості основних доктринальних та законодавчих положень договірної права України та країн Європейського Союзу (Німеччини, Франції, Італії, Іспанії, Чеської Республіки, Великої Британії) щодо правових наслідків порушення договору;

- сформулювати теоретично обґрунтовані пропозиції з удосконалення правового регулювання розірвання порушеного договору в Україні.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини, які виникають у зв'язку з розірванням порушеного договору в Україні та країнах Європейського Союзу (Німеччині, Франції, Італії, Іспанії, Чеській Республіці, Великій Британії).

Предметом дослідження є теоретичні основи (наукові погляди, ідеї, концепції, теорії), законодавчі положення та практичні питання правового регулювання розірвання порушеного договору в Україні та країнах Європейського Союзу (Німеччині, Франції, Італії, Іспанії, Чеській Республіці, Великій Британії).

Методи дисертаційного дослідження. Філософсько-світоглядною основою дослідження є матеріалістична діалектика. Інститут розірвання порушеного договору в Україні та країнах Європейського Союзу (Німеччині, Франції, Італії, Іспанії, Чеській Республіці, Великій Британії) розглядається у розвитку та взаємозв'язку з іншими явищами державно-правової дійсності (підрозділи 1.1, 1.2, 1.3, 2.1, 2.2, 3.1, 3.2).

Провідним спеціальним методом дослідження є порівняльно-правовий. Його використання дозволило проаналізувати і порівняти доктринальні та законодавчі положення цивільного права України та країн Європейського Союзу (Німеччини, Франції, Італії, Іспанії, Чеської Республіки, Великої Британії) щодо розірвання порушеного договору, сформувані наукові уявлення про основні тенденції та особливості застосування інституту розірвання порушеного договору в Україні та країнах Європейського Союзу (Німеччині, Франції, Італії, Іспанії, Чеській Республіці, Великій Британії), виявити положення, які можуть бути рецитовані у цивільне право України (підрозділи 2.1, 2.2, 3.1, 3.2).

Поряд із цим, використано низку загальнонаукових та спеціальних методів. Формально-логічний метод дозволив визначити загальні ознаки та специфіку інституту розірвання порушеного договору. Системний підхід використано при дослідженні місця інституту розірвання порушеного договору у системі цивільно-правових засобів. Історичний метод дозволив дослідити специфіку особливостей розірвання порушеного договору в Україні та країнах Європейського Союзу (Німеччині, Франції, Італії, Іспанії, Чеській Республіці, Великій Британії) у конкретних історичних умовах .

Висновки і пропозиції, які містяться у дисертації, з урахуванням вимог стосовно визначеності, несуперечливості, послідовності й обґрунтованості суджень і здійснення в межах загальнотеоретичних і цивільно-правових конструкцій з використанням понятійного апарату відповідних галузей права, зроблені за допомогою методу догматичного (логічного) аналізу (висновки до Розділу 1, Розділу 2, Розділу 3, Висновки).

Основні положення і висновки дисертаційного дослідження базуються на аналізі загальних досягнень юридичної науки в цілому, цивілістики зокрема і теорії договірної права безпосередньо, а також на аналізі цивільного законодавства та судової практики України та країн Європейського Союзу (Німеччини, Франції, Італії, Іспанії, Чеської Республіки, Великої Британії).

Теоретичну основу дослідження становлять праці таких вчених, як: Г. Абадінський, М. М. Агарков, Б. Алан, С. С. Алексєєв, П. Бальзер, К. Л. фон Бар, Л. М. Баранова, Д. Барнес, А. Бест, Т. В. Боднар, В. І. Борисова, М. І. Брагінський, С. М. Братусь, Г. Весенберг, В.В. Вітрянський, А. М. Гуляєв, К. Деборг, І. А. Діковська, В. Джеймс Калві, О. В. Дзера, О. С. Іюффе, І. С. Канзафарова, А. Г. Карапетов, Дж. Келві, А. Келнан, О. В. Київець, А. Корбін, В. М. Корецький, О. О. Красавчиков, Х. Кьотц, О. Ландо, Г. Лангелфелд, К. Лояконо, Л. А. Лунц, В. В. Луць, С. Маршал, Д. І. Мейер, А. Мелоуз, Алан Б. Морісон, С. Є. Морозова, А. Пол Ріанда, Р. Потье, Р. Сако, Р.О. Стефанчук, Є.О. Суханов, Г. Трейтель, Є. О. Харитонов, Ю.В. Хорт, М. Хеселінк, К. Цвайгерт, Я. М. Шевченко, Г. Ф. Шершеневич та ін.

Наукова новизна одержаних результатів. Дисертація є першим в Україні комплексним порівняльно-правовим дослідженням інституту розірвання порушеного договору в Україні та країнах Європейського Союзу (

Німеччині, Франції, Італії, Іспанії, Чеській Республіці, Великій Британії), на основі якого обґрунтовано нові наукові положення та розроблено пропозиції з удосконалення правового регулювання відповідних суспільних відносин.

Наукова новизна дисертаційного дослідження відображена у таких положеннях:

вперше:

доведено, що в рамках Європейського Союзу (у Німеччині, Франції, Італії, Іспанії, Чеській Республіці, Великій Британії) принципові відмінності між положеннями договірної права Англії та країн-членів, правові системи яких відносяться до романо-германської правової сім'ї, в частині розірвання порушеного договору та відповідальності за його порушення, поступово зменшуються – за рахунок рецепування країнами романо-германської правової сім'ї окремих ідей англійського договірної права, які впроваджуються, у тому числі, і на рівні правових актів Європейського Союзу;

з'ясовано, що підходи до правового регулювання розірвання порушеного договору у різних країнах романо-германської правової сім'ї мають свої особливості: цивільне законодавство Німеччини, Франції, Чеської Республіки та України у найбільш загальному вигляді визначає підстави для розірвання договору, які, за необхідності, конкретизуються у приписах спеціальних норм. Цивільне законодавство Іспанії та Італії визначає перелік конкретних умов, за наявності яких можливо розірвати договір. У першому випадку правове регулювання здійснюється з дотриманням принципу економії правових засобів, у другому – зазначений принцип порушується;

доведено, що сучасне договірне право України, в частині правового регулювання розірвання порушеного договору, зазнало впливу з боку англійського договірної права, що, зокрема, знайшло прояв у частковій рецепції положень про істотність порушення договору як критерію допустимості його розірвання; при цьому рецепція відповідних правових ідей і конструкцій відбувалася під впливом процесів міжнародної уніфікації договірної права та гармонізації цивільного законодавства України з відповідними нормами правових актів Європейського Союзу;

аргументовано, що правове регулювання договірних відносин в цілому і розірвання порушеного договору зокрема в Німеччині та Франції зазнає впливу з боку так званої теорії соціальних цінностей та розроблених на її підставі спеціальних доктрин, що знаходить прояв у застосуванні загальних підходів до регулювання договірних відносин до відносин, які за своєю природою не є договірними;

удосконалено:

аргументацію висновку, що німецький варіант моделі побудови інституту порушення договору на єдиній концепції порушення зобов'язання, відповідно до якої порушення договору розглядається як єдина підстава для застосування заходів захисту прав та інтересів потерпілої сторони договірної зобов'язання, – є оптимальним і може бути рецепований у цивільне право

України;

обґрунтування висновку щодо необхідності трактування категорії «істотні зміни обставин» як результату певного впливу ззовні, який відбувається поза волею суб'єктів правовідносин і якому властиві наступні ознаки: 1) сторони договору не могли й не повинні були знати про таку зміну обставин; 2) зміна обставин зумовлена причинами, які зацікавлена сторона не могла усунути після їх виникнення при всій турботливості та обачності, які від неї вимагалися; 3) зацікавлена сторона зазнає значних майнових втрат; 4) така зміна обставин не тягне неможливість виконання договору, а просто ставить сторони (одну із сторін) у не вигідне становище;

дістало подальшого розвитку:

обґрунтування висновку, що норми ЦК України, які визначають підстави дострокового розірвання договору позики, були сформовані під впливом відповідних норм НЦУ, в якому схожим чином визначаються випадки розірвання договору позики (§ 605 НЦУ та ст. 834 ЦК України);

твердження щодо доцільності реципування у цивільне право України положення Принципів УНІДРУА, згідно з яким кредитор не має права застосувати будь-які засоби захисту, передбачені на випадок порушення боржником договору, в тій мірі, в якій таке порушення було викликане діями або упушенням кредитора. Така норма: по-перше, повною мірою враховує той факт, що ступінь провини кредитора в порушенні може бути різним; по-друге, дозволяє обмежувати права кредитора на застосування будь-яких засобів захисту, а не тільки заходів відповідальності.

Практичне значення одержаних результатів полягає у тому, що результати дослідження можуть бути використані:

– у правотворчій діяльності, в якій можуть бути враховані запропоновані дисертантом зміни і доповнення до цивільного законодавства України;

– у науково-дослідній діяльності при подальшому дослідженні відповідних проблем цивільного права;

– у правозастосовній діяльності органів нотаріату та судів, спрямованій на охорону і захист прав та інтересів суб'єктів договірних правовідносин;

– у договірній практиці суб'єктів цивільного права;

– у навчальному процесі при викладанні таких дисциплін, як «Цивільне право України», «Договірне право України», «Цивільне та торгове право зарубіжних країн», при підготовці та написанні підручників, навчальних посібників, курсів лекцій, практикумів із зазначених дисциплін.

Апробація результатів дослідження. Основні положення та результати дисертації обговорювалися на засіданні кафедри цивільно-правових дисциплін Одеського національного університету імені І. І. Мечникова, а також у доповідях на наступних конференціях: Науковій конференції студентів, аспірантів та здобувачів економіко-правового факультету Одеського національного університету імені І.І. Мечникова (Одеса, 23-25 квітня 2008 р.); Науковій конференції «Конституційно-правове регулювання суспільних

відносин: минуле, сучасне, майбутнє» (Одеса, 27 березня 2009 р.); 67-й науковій конференції професорсько-викладацького складу Одеського національного університету імені І.І. Мечникова (Одеса, 28-30 листопада 2012 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Перші юридичні диспути з актуальних проблем приватного права, присвячені пам'яті Є.В. Васьковського» (Одеса, 15-16 квітня, 2011 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Треті юридичні диспути з актуальних проблем приватного права, присвячені пам'яті Є.В. Васьковського» (Одеса, 17 травня 2013 р.); 68-й Науковій конференції професорсько-викладацького складу і наукових працівників Одеського національного університету імені І.І. Мечникова (Одеса, 26-28 листопада 2013 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Четверті юридичні диспути з актуальних проблем приватного права, присвячені пам'яті Є.В. Васьковського» (Одеса, 16 травня 2014 р.); 70-й Звітній конференції студентів, аспірантів та здобувачів, присвяченій 149-й річниці створення Одеського національного університету імені І.І. Мечникова (Одеса, 24 квітня 2014 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Актуальні проблеми цивілістики» (Одеса, 21 листопада 2014 р.); 69-й Науковій конференції професорсько-викладацького складу економіко-правового факультету Одеського національного університету імені І.І. Мечникова (Одеса, 26-28 листопада 2014 р.); Міжнародній науковій конференції «Юридична наука та практика у третьому тисячолітті» (м. Кошице, Словацька Республіка, 27-28 лютого 2015 р.); 71-й Звітній конференції студентів, аспірантів та здобувачів, присвяченій 150-й річниці створення Одеського національного університету імені І.І. Мечникова (Одеса, 24 квітня 2015 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «П'яті юридичні диспути з актуальних проблем приватного права, присвяченій пам'яті Є.В. Васьковського – до 150-річчя Одеського національного університету імені І.І. Мечникова» (Одеса, 22 травня 2015 р.).

Публікації. Основні положення дисертаційного дослідження викладені у шести наукових статтях, опублікованих у виданнях, що входять до переліку наукових фахових видань (з них: одна – в зарубіжному фаховому виданні, одна – в електронному зарубіжному фаховому виданні), та тринадцятьох тезах доповідей на науково-практичних конференціях.

Структура роботи. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, які містять сім підрозділів, висновків та списку використаних джерел. Загальний обсяг дисертації становить 218 сторінок, з них: основного тексту – 190 сторінок, 20 сторінок – список використаних джерел, який складається з 207 найменувань.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **Вступі** обґрунтовується актуальність дослідження, висвітлюється стан наукової розробки проблеми, визначаються об'єкт, предмет та методи дослідження, визначаються його мета і основні завдання, зв'язок із науковими програмами, розкривається наукова новизна, теоретична та практична значущість отриманих результатів, подається інформація про апробацію результатів, публікації.

Розділ 1. «Загальні засади правового регулювання розірвання порушеного договору у цивільному праві України та країн Європейського Союзу» містить три підрозділи, в яких досліджуються історичні аспекти становлення та розвитку інституту розірвання порушеного договору у цивільному праві України та країн Європейського Союзу (Німеччини, Франції, Італії, Іспанії, Чеської Республіки, Великої Британії), дається порівняльно-правова характеристика основних етапів становлення та розвитку інституту розірвання порушеного договору у зазначених країнах, визначаються поняття та правова природа розірвання порушеного договору у цивільному праві країн, право яких вивчається.

У підрозділі 1.1 «Становлення та розвиток інституту розірвання порушеного договору у цивільному праві України та країн Європейського Союзу» обґрунтовується висновок, що процес становлення та розвитку інституту розірвання порушеного договору в Україні та країнах Європейського Союзу (Німеччині, Франції, Італії, Іспанії, Чеській Республіці, Великій Британії) у найзагальнішому вигляді можна розподілити на три основних етапи: 1-й – етап так званих примітивних правовідносин; 2-й – етап рецепції римського права; 3-й – етап міжнародної інтеграції.

Автором було встановлено, що на першому етапі правовідносини з розірвання договорів були частково врегульовані у «варварських правдах». Етап рецепції римського права у Німеччині, Франції, Італії, Іспанії та Чехословаччині розпочався у XI-XII ст.ст. У Франції, Німеччині відбувалася пряма рецепція римського права; в Італії, Іспанії, Україні та Чехословаччині – опосередкована. Рецепція римського права у Великій Британії починає активно проявлятися після нормандського завоювання (після XI ст.). З того часу значно збільшується вплив церков та канонічного права, розвиваються церковні суди. Найбільш повно були врегульовані відносини з розірвання договорів у «Трактаті про закони та звичаї Англії», що були складені за часів Генріха II. На третьому етапі головним наслідком впливу міжнародного права на правові системи романо-германської правової сім'ї є їх гармонізація та уніфікація. Крім того, з тих же причин відбувається зближення романо-германського права з англосаксонським.

У підрозділі 1.2 «Порівняльно-правова характеристика основних етапів становлення та розвитку інституту розірвання порушеного договору у цивільному праві України та країн Європейського Союзу» з'ясовано, що в

романо-германській правовій сім'ї на практиці застосовувалось поняття «економічна неможливість виконання», яке означало, що договір у зв'язку з різкою зміною зовнішніх економічних умов може бути виконаний неналежним чином лише ціною невиправданих економічних втрат. У зв'язку з цим була розроблена доктрина про «незмінність обставин», за якою сторони виконують договір на умовах, які існують на момент його укладення. А якщо такі обставини в процесі дії договору змінилися, то сторони мають право розірвати договір або змінити його зміст. Однак, в різних країнах такий процес проходив неоднозначно. Так, суди Франції по цивільним справам чітко дотримувалися принципу святості договору. Так як і Франція, Німеччина після війни відмовилась від принципу «святості договору» і необхідності безумовного дотримання договору, тому було дозволено розірвання договору у випадку «економічної неможливості».

Підрозділ 1.3 «Поняття та правова природа розірвання порушеного договору у цивільному праві України та країн Європейського Союзу» складається з двох пунктів, в яких досліджуються поняття та правова природа договору та поняття розірвання порушеного договору у цивільному праві досліджуваних країн.

У пункті 1.3.1 «Поняття договору у цивільному праві України та країн Європейського Союзу» автор доходить висновку, що у цивільному праві країн романо-германської правової сім'ї договір розглядається як домовленість двох і більше осіб, за допомогою якої встановлюються певні права і обов'язки. При цьому в юридичній літературі термін «договір» використовується для позначення, в одних випадках, правочину, що є підставою виникнення зобов'язань, в інших – правовідносин, що виникли з цієї підстави. В англійському праві договір розглядається в рамках юридичної концепції «договір-обіцянка».

У Модельних правилах Європейського приватного права в одних випадках під договором мається на увазі правочин, в інших – правовідносини, при цьому складається враження, що в цілому поняття договору у цих правилах «підлаштовується» під правопорядки двох правових сімей – романо-германської та англосаксонської.

На підставі аналізу різних підходів до визначення поняття договору, автор доходить висновку, що ані визначення договору як правочину, ані визначення договору як обіцянки, не дає такого широкого та комплексного тлумачення договору, як інтегративний підхід. Проте, оскільки досліджувані країни відносяться до різних правових сімей, що зумовлює певні відмінності у правовому регулюванні договірних відносин, – інтегративний підхід до визначення поняття договору використовувати неможливо.

У пункті 1.3.2 «Поняття розірвання порушеного договору у цивільному праві України та країн Європейського Союзу» автор звертає увагу на те, що хоча розірвання договору як санкція за порушення договірних зобов'язань передбачене у цивільному праві усіх досліджуваних країн, у міжнародно-

правових документах і широко застосовується в міжнародній комерційній практиці, однак чіткого визначення зазначеного поняття ані в Принципах УНІДРУА, ані в Принципах Європейського договірної права, ані в національних законодавчих актах досліджуваних країн не міститься.

Пропонується наступне визначення розірвання договору: «це вольова дія (або акт), направлена на припинення частково або повністю невиконаного договору і тим самим – зобов'язань, які випливають з нього. Метою зазначеної дії або акту є припинення дії договору».

Акцентується увага на тому, що Принципи УНІДРУА передбачають таку підставу для розірвання договору, як скрута, під якою розуміється випадок, коли виникають події, що істотним чином змінюють рівновагу договірних зобов'язань – або через зростання вартості виконання, або через зменшення цінності отриманого стороною виконання. На думку дисертанта, в умовах економічної кризи, що має місце в Україні, все більшої актуальності набуває реципування у вітчизняне законодавство зазначеного положення.

Крім того, звертається увага на те, що загальною тенденцією договірної права країн-членів Європейського Союзу є встановлення додаткових обставин, що повинні бути враховані при кваліфікації порушення договору як істотного. Так, згідно із ст. 8:103 Принципів ЄДП у даному разі мають враховуватись: принципове значення чіткого слідування умовам договору; чи позбавляє порушення істотним чином кредитора того, на що він розраховував при укладенні договору; чи має порушення умисний характер і чи дає воно право кредиторів не вірити в подальше виконання боржником договору. А відповідно до ст.7.3.1 Принципів УНІДРУА при визначенні істотності порушень враховуються: чи позбавляє порушення кредитора того, на що він розраховував при укладенні договору, крім випадків, коли боржник не передбачав та не міг розумно передбачити такий результат; чи має дотримання умов договору в даному випадку принциповий характер; чи є порушення умисним, або вчинене по недбалості; чи є у кредитора підстави не вірити в подальше виконання договору боржником; чи понесе боржник у разі розірвання відповідні витрати.

Розділ 2 «Порушення договору як підстава його розірвання у цивільному праві України та країн Європейського Союзу» містить два підрозділи, в яких досліджується поняття та характеристика окремих видів порушення договору у цивільному праві України та країн Європейського Союзу (Німеччини, Франції, Італії, Іспанії, Чеської Республіки та Великої Британії).

У підрозділі 2.1 «Поняття та види порушення договору у цивільному праві України та країн Європейського Союзу» встановлюється, що цивільне законодавство України не містить детального визначення поняття порушеного договору, зазначені лише види порушення договору: невиконання та неналежне виконання. Встановлено, що у чинній редакції Німецького цивільного уложення зазначений розподіл порушень договору на види не

здійснюється, а порушення договору розглядається як єдине поняття. Також встановлено, що Цивільний кодекс Чеської Республіки не дає визначення порушення договору, але вважає останнє за підставу для розірвання договору. Англійське право також спирається на загальне поняття порушення договору, не виділяючи прострочення з точки зору властивих даному виду порушення договору правових наслідків. Так, в Англії договір може бути припинений істотним його порушенням.

Також у ході дисертаційного дослідження встановлено, що в Іспанії для розірвання договору необхідна наявність хоча б однієї з чітко визначених цивільним законодавством умов: договір був укладений опікуном без судового рішення; договір, укладений від імені безвісно відсутнього; договір, укладений з метою введення в оману кредитора; завдання значної матеріальної або моральної шкоди; договори з обмовкою на спірні речі, щ обули укладені без рішення суду; всі інші, що порушують встановлені законом умови. Також в Італії договір може бути розірваний у випадках, якщо мали місце: шахрайство; недобросовісність; насильство; порушення закону.

У проекті Модельних правил Європейського приватного права (у деяких главах) зустрічається така підстава для розірвання договору, як невиконання. Але, на думку дисертанта, виділяти останнє як окрему підставу розірвання договору недоцільно, оскільки у даних Правилах поняттям "порушення договору" охоплюються і випадки невиконання договору.

Підрозділ 2.2 «Характеристика окремих видів порушення договору у цивільному праві України та країн Європейського Союзу» складається з двох пунктів, в яких розглядаються окремі види порушення договору.

У пункті 2.2.1 «Невиконання та неналежне виконання договору» автор звертає увагу на те, що у цивільному праві України виокремлення двох видів порушення зобов'язання не має практичного значення, тому що правові наслідки невиконання чи неналежного виконання зобов'язання, як правило, є однаковими.

Цивільні кодекси Франції, Італії, Іспанії, Німеччини не містять легального визначення невиконання та неналежного виконання договору. Цивільний кодекс Чеської Республіки встановлює, що договір є невиконаним, коли боржник не виконав зобов'язання в строк. Дисертант пропонує закріпити аналогічну норму у ЦК України.

У пункті 2.2.2 «Прострочення виконання договору» акцентується увага на таких видах прострочення виконання договору, як прострочення кредитора і прострочення боржника і аналізуються норми цивільного права досліджуваних країн, що регулюють відповідні суспільні відносини.

Звертається увага на те, що не завжди невиконання зобов'язання полягає в бездіяльності боржника. Основною метою і результатом виконання боржником свого обов'язку є задоволення потреб кредитора. На практиці кредитор може не одержати виконання зобов'язання навіть при вчиненні боржником певних дій, що становлять його обов'язок (наприклад, за

договором підряду підрядник виконав певний обсяг роботи, але її результат був знищений до моменту передачі замовнику).

Розділ 3 «Правові наслідки розірвання порушеного договору у цивільному праві України та країн Європейського Союзу» містить два підрозділи, в яких розглядаються поняття та правова природа правових наслідків порушення договору та дається характеристика окремих їх видів.

У підрозділі 3.1 «Поняття та правова природа правових наслідків порушення договору» доводиться, що правові наслідки порушення договору є різнорідними санкціями, і для їх застосування необхідні різні умови. Поряд із цим, всі правові наслідки порушення зобов'язань у цілому і договірних зокрема, у всіх країнах, право яких вивчається, за своєю сутністю є засобами захисту цивільних прав та інтересів.

Підрозділ 3.2 «Види правових наслідків порушення договору» складається із чотирьох пунктів, в яких досліджуються окремі правових наслідків порушення договору.

У пункті 3.2.1 «Припинення зобов'язання внаслідок односторонньої відмови від договору» обґрунтовується висновок, що, незважаючи на певні відмінності основних положень цивільного права України та країн Європейського Союзу (Німеччини, Франції, Італії, Іспанії, Чеської Республіки, Великої Британії) щодо форми та порядку відмови від договору, інститут відмови від договору у досліджуваних країнах базується на загальному понятті договору як домовленості сторін.

Доводиться, що стосовно порядку вираження та оформлення відмови від договору у цивільному праві зазначених країн відсутня єдність підходів. Німецьке договірне право виходить з того, що кредитору не потрібно звертатись до суду для того, щоб розірвати договір у разі його порушення; французьке право, навпаки, вимагає, щоб вимога про розірвання договору була пред'явлена у суд, і відповідачеві, залежно від обставин, може бути надане відстрочення. В Англії відмова боржника від договору може бути здійснена в різних формах.

У пункті 3.2.2 «Зміна умов зобов'язання» звертається увага на те, що сучасне цивільне право всіх досліджуваних країн допускає можливість відступлення від принципу незмінності договірних умов. В Англії навіть розроблена концепція «efficientbreachofcontract» – «ефективного порушення договору».

Доктрина істотної зміни обставин відома праву України, Італії, Іспанії, Німеччини. Так, параграфом 313 Німецького Цивільного Уложення введена доктрина «відпадиння підстав угоди», в основу якої покладена теорія припущення, що в англійському праві використовується як доктрина «фрустрація», що базується на «докорінній зміні обставин».

На підставі порівняльно-правового аналізу норм права та доктринальних положень про істотну зміну обставин у досліджуваних країнах автор обґрунтовує висновок про доцільність трактування у цивільному праві України

понятійної категорії «істотні зміни обставин», як результату певного впливу ззовні, яке відбувається поза волею суб'єктів правовідносин і якому властиві наступні ознаки: 1) сторони договору не могли й не повинні були знати про таку зміну обставин; 2) зміна обставин зумовлена причинами, які заінтересована сторона не могла усунути після їх виникнення при всій турботливості та обачності, які від неї вимагалися; 3) зацікавлена сторона зазнає значних матеріальних втрат; 4) таке зміна обставин не тягне неможливості виконання договору, а просто ставить сторони (одну із сторін) у невігідне становище.

У пункті 3.2.3 «Сплата неустойки» автор вивчає особливості неустойки як правового наслідку розірвання порушеного договору у досліджуваних країнах. При цьому звертається увага на те, що англійському праву невідомий інститут неустойки у тому вигляді, в якому він існує у праві країн романо-германської правової сім'ї, і у разі порушення договору потерпіла сторона може претендувати лише на стягнення заздалегідь оцінених збитків (liquidateddamages).

У пункт 3.2.4 «Відшкодування збитків та моральної шкоди» автор звертає увагу на те, що відшкодування збитків у цивільному праві всіх досліджуваних країн розглядається як один із правових наслідків розірвання порушеного договору.

Також у встановлюється, що загальними для цивільного права досліджуваних країн, правові системи яких входять до романо-германської правової сім'ї, є принципи відшкодування збитків: відшкодування має бути повним, тобто відшкодовується як позитивна шкода (реальні витрати й втрати кредитора), так і неодержані доходи (які кредитор міг би отримати, якби зобов'язання було виконано боржником належним чином).

Крім того, автор дійшов висновку про доцільність реципування до вітчизняного законодавства окремих положень з проекту Модельних правил Європейського приватного права, зокрема такого положення: «При розірванні договірних відносин з будь-якої підстави, сторона має право на отримання від іншої компенсації «вартості клієнтели і репутації», у випадках, якщо: перша сторона значно збільшила обсяг ділових операцій другої сторони і друга сторона продовжує отримувати істотну вигоду від цих операцій; виплата компенсації є справедливою».

Дисертант обґрунтовує думку, що у цивільному праві України відшкодування моральної шкоди не може використовуватись як правовий наслідок розірвання порушеного договору, зважаючи на його правову природу як заходу недоговірної відповідальності.

ВИСНОВКИ

У результаті проведеного дисертаційного дослідження здійснено теоретичне узагальнення і запропоновано нове вирішення наукового завдання,

що полягає в удосконаленні цивілістичної концепції інституту розірвання порушення договору та його правових наслідків на основі вивчення відповідних доктринальних та законодавчих положень цивільного права України, Німеччини, Франції, Італії, Іспанії, Чеської Республіки та Великої Британії.

За результатами проведеного дослідження було сформульовано такі висновки:

1. Оскільки правові системи країн, право яких вивчається, належать до різних правових сімей, то розвиток інституту розірвання порушеного договору у зазначених країнах має певні відмінності. У Німеччині, Франції, Італії, Іспанії, Чеській Республіці розвиток зазначеного інституту відбувався у рамках загальних процесів розвитку права в країнах романо-германської правової сім'ї, який у найзагальнішому вигляді можна розподілити на три етапи: 1) звичаєвого права; 2) формування романо-германської правової сім'ї; 3) законодавчого права. У Великій Британії розвиток інституту розірвання порушеного договору був зумовлений особливостями формування системи права (як такої, що не знає поділу на приватне і публічне право, строгого розмежування матеріального та процесуального права), крім того – існуванням загального права договорів, що охоплює всі види договорів і не встановлює спеціальних норм щодо розірвання окремих видів договорів.

2. З прийняттям ЦК України 2003 р. у вітчизняному цивільному законодавстві були закріплені загальні норми, які забезпечують єдність правового регулювання розірвання договорів, а стосовно окремих видів договорів були визначені такі особливості, які обумовлені специфікою розірвання окремих видів договорів. Крім того, ЦК України 2003 р. містить принципово нове (у порівнянні з ЦК УРСР 1963 р.) положення, згідно з яким допускається одностороння відмова суб'єкта цивільних правовідносин від взятого на себе за договором зобов'язання.

3. Чинниками, які впливають на трансформацію концептуальних основ сучасного договірного права країн-членів Європейського Союзу (Німеччини, Франції, Італії, Іспанії, Чеської Республіки), правові системи яких відносяться до романо-германської правової сім'ї, з одного боку, є вплив доктринальних положень англійського договірного права, зокрема *reliance-based theory*, ключовим моментом якої є факт розрахунку сторони на зроблену другою стороною заяву чи обіцянку (*promise*), а не *consensus* (взаємна домовленість сторін), з другого – так звана «європеїзація» приватного права.

4. Положення про розірвання договору, визначені у Проекті модельних правил Європейського приватного права, в цілому узгоджуються з відповідними нормами цивільного права всіх країн, право яких вивчається, хоча чітка межа між поняттями «припинення» і «розірвання» договору в них не проводиться і для позначення зазначених правових інститутів використовується термін «*termination*», що може перекладатися, як «припинення», так і «розірвання», і використовується і в інших правових актах

Європейського Союзу.

5. У цивільне право України доцільно реципувати положення Принципів УНІДРУА, згідно з яким кредитор не має права застосувати будь-які засоби захисту, передбачені на випадок порушення боржником договору, в тій мірі, в якій таке порушення було викликане діями або упушенням кредитора. Така норма: по-перше, повною мірою враховує той факт, що ступінь провини кредитора в порушенні може бути різним; по-друге, дозволяє обмежувати права кредитора на застосування будь-яких засобів захисту, а не тільки заходів відповідальності.

6. На підставі вивчення особливостей правового регулювання розірвання договору внаслідок його порушення в Україні та країнах Європейського Союзу (Німеччині, Франції, Італії, Іспанії, Чеській Республіці, Великій Британії) пропонується реципувати в цивільне право України окремі положення цивільного права зазначених країн щодо істотності порушення договору. Зокрема, вноситься пропозиція доповнити ч. 2 ст. 651 Цивільного Кодексу України абзацом третім наступного змісту: «При визначенні істотності порушення договору слід враховувати такі обставини: 1) значність самого порушення договору як факту; 2) значність негативних наслідків порушення. Як факультативні чинники істотності порушення договору мають враховуватись такі обставини, як: втрата довіри до боржника; обґрунтований інтерес боржника в збереженні договору або його відсутність; недобросовісність боржника; провина кредитора і його недобросовісність».

7. Згідно з нормами цивільного права України, Німеччини, Франції, Італії, Іспанії та Чеської Республіки розірвати можна лише частково або повністю невиконаний договір, оскільки належне виконання договору припиняє договірний процес і усуває між сторонами правовий зв'язок, який був встановлений у рамках договірних зобов'язань. Якщо зобов'язання сторін за договором виконані в повному обсязі, договір розірвати неможливо.

8. Для потреб правового регулювання поточне прострочення має кваліфікуватися як невиконання. Якщо ж на визначений момент часу зобов'язання все ж було виконано, хоча із затримкою, то має місце неналежне виконання, зокрема з порушенням умови зобов'язання про строк. Це означає, що у тих випадках, коли законодавець використовує формулювання «невиконання та неналежне виконання», йдеться про поточне прострочення та неналежне виконання (у т. ч. виконання з простроченням). Якщо будь-які випадки прострочення тлумачити як неналежне виконання, як це мало місце у Цивільному кодексі УРСР 1963 р., то випадків невиконання зобов'язання у цій частині, по суті, не залишається.

9. У чинному ЦК України під невиконанням зобов'язання слід розуміти саме поточне прострочення виконання зобов'язання. Адже у визначений момент часу може мати місце або поточне прострочення (невиконане зобов'язання) або неналежне виконання (виконане але з порушенням умов, визначених змістом зобов'язання).

10. Оскільки в Цивільному кодексі України не міститься визначення невиконаного договору, пропонується доповнити ст. 610 пунктом другим наступного змісту: «Під невиконанням договору слід розуміти прострочення виконання зобов'язання боржником».

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ:

Статті у фахових наукових виданнях:

1. Юріна А. Л. Співвідношення понять форми, способу, міри і порядку захисту в науці цивільного права / А. Л. Юріна // Вісник ОНУ: Правознавство. – 2009. – Т.14. – Вип.1. – С. 104–108.
2. Юріна А. Л. Основні принципи цивільно-правової відповідальності / А. Л. Юріна // Вісник ОНУ : Правознавство. – 2009. – Т.14. – Вип.9. – С. 59–63
3. Святошнюк А. Л. Підстави для зміни або розірвання цивільно-правового договору за законодавством України / А. Л. Святошнюк // Науковий вісник Ужгородського національного університету : Право.– Вип. 20 – Ч.2 – Т. 1. – Ужгород, 2012. – С. 243–246.
4. Святошнюк А. Л. Понятiedoдоговора в гражданском праве Украины, Германии и Англии (сравнительно-правовая характеристика) / А. Л. Святошнюк // Закон и жизнь – Республика Молдова, 2013. – №10. – С. 229–232.
5. Святошнюк А. Л. Изменениеилирасторжениедоговора в связи с существеннымизменениемобстоятельств. Сравнительно-правовойанализсудебной практики Украины и РоссийскойФедерации [Электронний ресурс] / А. Л. Святошнюк // Російське електронне фахове видання «Наука. Общество. Государство». – 2013. – № 3.– Режим доступу до журн. : [http://esj.pnzgu.ru/files/esj.pnzgu.ru/svyatoshnyuk_al_13_3_12\(1\).pdf](http://esj.pnzgu.ru/files/esj.pnzgu.ru/svyatoshnyuk_al_13_3_12(1).pdf).
6. Svyatoshnyuk A. L. Lossindemnityas a legalimplicationofcontractualdelinquency/ A. L. Svyatoshnyuk // Вісник ОНУ : Правознавство. – 2014. – Т.19. – Вип. 4. – С. 108–123.

Тези доповідей на наукових заходах:

1. Юріна А. Л. Санкциякак форма выраженияправовыхограничений/ А. Л. Юріна // Сб. научных статей студентов, аспирантов и соискателейэкономико-правового факультета ОНУ имени И.И.Мечникова (Одесса, 23-25 апреля 2008 г.). – Т.7. – Одесса, 2008. – С. 110–112.
2. Юріна А. Л.Щодо співвідношення понять «форма», «спосіб», «міра» і «порядок» захисту цивільних прав / А. Л. Юріна// Матеріали наук. конф. «Конституційно-правове регулювання суспільних відносин: минуле, сучасне, майбутнє», присвяченої пам'яті Л. М. Стрельцова (Одеса, 27 березня 2009 р.). – Одеса, 2009. – С. 257–262.

3. Юріна А. Л. Проблема ефективності санкцій в сфері забезпечення виконання грошових зобов'язань / А. Л. Юріна // Перші юридичні диспути з актуальних проблем приватного права, присвячені пам'яті Є. В. Васьковського. Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (Одеса, 15-16 квітня, 2011 р.) / відповід. ред. І. С. Канзафарова; ОНУ імені І.І. Мечникова. – Одеса: Астропринт, 2011. – С. 436–445.

4. Святошнюк А. Л. Підстави для зміни або розірвання договору купівлі-продажу за законодавством України, РФ, ФРН, Англії та США / А. Л. Святошнюк // Матеріали 67-ої наукової конференції професорсько-викладацького складу і наукових працівників ОНУ імені І.І. Мечникова (Одеса, 28-30 листопада, 2012 р.) / за ред. Л. М. Зілковської, І. С. Канзафарової. – Одеса : Астропринт, 2012. – С. 158–162.

5. Aryna L. Svyatoshnyuk. The bases for change or cancellation of the civil contract by the legislation of Ukraine / A. L. Svyatoshnyuk // Треті юридичні диспути з актуальних проблем приватного права, присвячені пам'яті Є. В. Васьковського. Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (Одеса, 17 травня 2013 р.) / відповід. ред. І. С. Канзафарова; ОНУ імені І. І. Мечникова. – Одеса: Астропринт, 2013. – С. 176–180.

6. Святошнюк А. Л. Підстави для розірвання цивільно-правових договорів за ЦК УРСР 1963 р. і ЦК України 2003 р. (порівняльно-правова характеристика) / А. Л. Святошнюк // Матеріали 68-ої наукової конференції професорсько-викладацького складу і наукових працівників ОНУ імені І.І. Мечникова (Одеса, 26-28 листопада 2013 р.) / ред. кол. І. С. Канзафарова, В. І. Труба, Н. В. Ільєва; ОНУ імені І.І. Мечникова. – Одеса: Астропринт, 2013. – С. 109–111.

7. Святошнюк А. Л. Розірвання договору як правовий наслідок його порушення / А. Л. Святошнюк // Четверті юридичні диспути з актуальних проблем приватного права, присвячені пам'яті Є. В. Васьковського. Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції ОНУ імені І.І. Мечникова. (Одеса, 16 травня 2014 р.) / відповід. ред. І. С. Канзафарова. – Одеса: Астропринт, 2014. – С. 96–99.

8. Святошнюк А. Л. Підстави припинення договірних зобов'язань у цивільному праві України, Німеччини та Англії / А. Л. Святошнюк // Актуальні проблеми цивілістики. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції (Одеса, 21 листопада 2014 р.). – Одеса: Фенікс, 2014. – С. 241–245.

9. Святошнюк А. Л. Розірвання договору за рішенням суду: вітчизняний та зарубіжний досвід / А. Л. Святошнюк // Матеріали 69-ї наукової конференції професорсько-викладацького складу економіко-правового факультету ОНУ імені І.І. Мечникова (Одеса, 26-28 листопада 2014 р.) / відповід. ред. І. С. Канзафарова. – Одеса: Астропринт, 2014. – С. 183–185.

10. Святошнюк А. Л. Прострочення договору за Цивільним кодексом України / А. Л. Святошнюк // Збірник тез студентів, аспірантів та здобувачів,

учасників 71-ї звітної конференції, присвяченої 150-ої річниці створення ООН імені Мечникова (Одеса, 24 квітня 2015 р.) / відповід. ред. С. М. Клейменова, О. О. Нігрєєва. – Одеса: Астропринт, 2015. – С. 478–481.

11. Святошнюк А. Л. Поняття розірвання договору у зобов'язальному праві України / А. Л. Святошнюк // Збірник тез студентів, аспірантів та здобувачів, учасників 70-ї звітної конференції, присвяченої 149-ій річниці створення ООН імені Мечникова (Одеса, 25 квітня 2014 р.) / відповід. ред. С. М. Клейменова, О. О. Нігрєєва. – Одеса: Астропринт, 2014. – С.515–517.

12. Святошнюк А. Л. Інститут розірвання порушеного договору у цивільному праві України та країн Європейського Союзу (історичні аспекти) / А. Л. Святошнюк // П'яті юридичні диспути з актуальних проблем приватного права, присвячені пам'яті Є.В.Васьковського. Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої 150-ої річниці створення ООН імені Мечникова (Одеса, 22 травня 2015 р.) / відповід. ред. І. С. Канзафарова. – Одеса: Астропринт, 2015. – С.55–60.

13. Святошнюк А. Л. Відшкодування збитків, завданих порушенням договору, у цивільному праві України та Чеської Республіки / А. Л. Святошнюк // Міжнародна наукова конференція «Юридична наука та практика у третьому тисячолітті» (27-28 лютого 2015 року). – м. Кошице (Словацька Республіка). – С. 79–81.

АНОТАЦІЯ

Святошнюк А. Л. Інститут розірвання порушеного договору у цивільному праві України та країн Європейського Союзу (порівняльно-правовий аналіз). – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.03 – цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право. – Одеський національний університет імені І. І. Мечникова. – Одеса, 2015.

Дисертація присвячена порівняльно-правовому аналізу правового регулювання відносин, пов'язаних із розірванням порушеного договору в Україні та країнах Європейського Союзу (Німеччині, Франції, Італії, Іспанії, Чеській Республіці, Великій Британії). У роботі визначені основні етапи становлення та розвитку інституту розірвання порушеного договору у цивільному праві України та зазначених країн Європейського Союзу; здійснено порівняльно-правовий аналіз основних доктринальних та законодавчих положень договірних права України, Німеччині, Франції, Італії, Іспанії, Чеської Республіки, Великої Британії щодо розірвання порушеного договору; сформульовано теоретично обґрунтовані пропозиції з удосконалення правового регулювання договірних відносин в Україні у відповідній частині.

Особлива увага приділяється окремим видам порушення договору та правовим наслідкам розірвання порушеного договору у цивільному праві

досліджуваних країн.

Ключові слова: договір, порушення договору, інститут розірвання порушеного договору, цивільне право України, цивільне право країн Європейського Союзу.

АННОТАЦІЯ

Святошнюк А. Л. Інститут расторження нарушеного договору в громадянському праві України і країн Європейського Союзу (сравнительно-правовий аналіз). – Рукопись.

Дисертація на соискание ученої ступені кандидата юридических наук по спеціальності 12.00.03 – громадянське право і громадянський процес; сімейне право; міжнародне частне право. – Одеський національний університет імені І. І. Мечнікова. – Одеса, 2015.

Дисертація посвячена сравнительно-правовому аналізу правового регулювання відносин, зв'язаних з расторженням нарушеного договору в Україні і країнах Європейського Союзу (Германії, Франції, Італії, Іспанії, Чеської Республіки, Великобританії). В роботі визначені основні етапи становлення і розвитку інституту расторження нарушеного договору в громадянському праві України і вказаних країн Європейського Союзу; проведено сравнительно-правовий аналіз основних доктринальних і законодавчих положень договірного права України, Германії, Франції, Італії, Іспанії, Чеської Республіки, Великобританії відносно расторження нарушеного договору; сформульовані теоретически обосновані пропозиції по совершенствованню правового регулювання договірних відносин в Україні в відповідній частині.

Особое внимание уделяется отдельным видам нарушений договора и правовым последствиям расторжения нарушеного договора в громадянському праві досліджуваних країн.

Обосновывается, что к факторам, влияющим на трансформацию концептуальных основ современного договірного права країн-членов Європейського Союзу (Германії, Франції, Італії, Іспанії, Чеської Республіки), правовые системы которых относятся к романо-германской правовой семье, с одной стороны, следует отнести влияние доктринальных положений английского договірного права, в частности *reliance-based theory*, ключевым моментом которой является факт расчета стороны на сделанное другой стороной заявление или обещание (*promise*), а не *consensus* (взаимное соглашение сторон), с другой стороны – так называемую "европеизацию" частного права.

Доказано, что в рамках Європейського Союзу принципиальные отличия между положениями договірного права Англии и країн-членов, правовые системы которых относятся к романо-германской правовой семье, в части расторжения нарушеного договора и

ответственности за его нарушение, постепенно уменьшаются – за счет рецепирования странами мира немецкой и английской правовой мысли и идей английского договорного права, которые вводятся, в том числе, и на уровне правовых актов Европейского Союза.

Обращается внимание на то, что современное право Украины в части правового регулирования расторжения нарушенного договора, претерпело влияние со стороны английского договорного права, что нашло проявление в частичной рецепции положений о существенности нарушения договора как критерия допустимости его расторжения; при этом рецепция отдельных правовых идей и конструкций происходила под влиянием процессов международной унификации договорного права и гармонизации гражданского законодательства Украины с соответствующими нормами правовых актов ЕС.

Ключевые слова: договор, нарушение договора, институт расторжения нарушенного договора, гражданское право Украины, гражданское право стран Европейского Союза.

SUMMARY

Svyatoshnyuk A. L. The Institute of the Dissolution of Breach of Contract in the Civil Law of Ukraine and the European Union Countries (the comparative and legal analysis). – Manuscript.

The thesis on competition of an academic degree of the candidate of jurisprudence in the specialty 12.00.03 – civil law and civil process; family law; international private law. – Odessa I. I. Mechnikov National University. – Odessa, 2015.

The thesis is devoted to the comparative legal analysis of legal regulation of the relations connected with dissolution of the breach of contract in Ukraine and the European Union countries (Germany, France, Italy, Spain, the Czech Republic, Great Britain).

In the work the main stages of formation and development of the institute of dissolution of the breach of contract in civil law of Ukraine and the specified European Union countries are defined; the comparative and legal analysis of the basic doctrinal and legislative provisions of the contract law of Ukraine, Germany, France, Italy, Spain, the Czech Republic, Great Britain concerning cancellation of the breach of contract is carried out; theoretically reasonable suggestions for improvement of legal regulation of the contractual relations in Ukraine in the corresponding part are formulated.

The special attention is paid to separate types of the breach of contract and legal consequences of dissolution of contractual delinquency in civil law of the studied countries.

Keywords: contract, breach of contract, the institute of dissolution of the breach of contract, the civil law of Ukraine, the civil law of the European Union

countries.

Підписано до друку 29.10.15. Формат 60x90/16.
Умовн. друк. арк. 1,25. Обл.-вид. арк. 0,87 Наклад 100 прим. Зам. № 1960.
Віддруковано з готового оригінал-макету в АО БАХВА
(свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 145 від 11.08.2000)
65044, Україна, м. Одеса, пр-т. Шевченка, 1, корп.5
тел./факс (+48) 777-43-50, e-mail: mail@bahva.com
www.bahva.com, www.vuzkniga.ua